

Мельничук Анатолій Леонідович,
кандидат географічних наук, доцент
Москаленко Анна-Марія Олександрівна

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна, e-mail: melan97@ukr.net

Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
м. Київ, Україна, e-mail: alla_moskalenko@ukr.net

**ДОБРОВОЛІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРИАЛЬНИХ ГРОМАД ТА АДМІНІСТРАТИВНЕ
ЗАВЕРШЕННЯ РЕФОРМИ АТУ УКРАЇНИ: ВИРІШЕННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ПРОБЛЕМ
РОЗВИТКУ**

Мета. Стаття спрямована на розкриття переваг і труднощів реалізованої в Україні моделі реформи адміністративно-територіального устрою, ефективності формування базового рівня адміністративно-територіального устрою на двох ключових етапах реформи.

Методика. Здійснено аналіз нормативно-правової бази формування нового базового рівня адміністративно-територіального устрою України в частині визначення конфігурації громад. Проаналізовані основні підходи до формування територіальних громад базового рівня. Здійснено регіональні порівняння щодо формування малих за кількістю населення громад.

Результати. Встановлено кількість та локалізацію громад з малою кількістю населення на двох відмінних етапах формування базового рівня нового адміністративно-територіального устрою України. Визначено переваги та недоліки добровільного етапу об'єднання територіальних громад в Україні у 2015-2019 рр. Визначено відповідність декларованим потребам формування спроможних територіальних громад на заключному адміністративному етапі формування базового рівня нового адміністративно-територіального устрою України. Акцентовано на загрозах розвитку місцевого розвитку та накопичення проблем розвитку громад як підстави для нової реформи адміністративно-територіального устрою України в майбутньому.

Наукова новизна. Вперше на основі аналітичних досліджень та статистичних даних проведена оцінка формування та регіонального поширення малих за кількістю населення територіальних громад базового рівня, які сформовано після адміністративного етапу реформи адміністративно-територіального устрою України.

Практична значимість. Виконані дослідження дозволили проаналізувати, порівняти та оцінити ефективність двох ключових етапів реформи адміністративно-територіального устрою України у частині формування територіальних громад із обмеженим демографічним потенціалом розвитку. Поставлено питання щодо необхідності врегулювання недоліків у формування базового рівня адміністративно-територіального устрою України в майбутньому.

Ключові слова: адміністративно територіальний устрій, територіальна громада базового рівня, регіон.

Мельничук Анатолій Леонідович,
кандидат географічних наук, доцент
Москаленко Анна-Марія Александровна

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка,
г. Киев, Украина, e-mail: melan97@ukr.net

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка,
г. Киев, Украина, e-mail: alla_moskalenko@ukr.net

**ДОБРОВОЛЬНОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ ТЕРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩЕСТВ И АДМИНИСТРАТИВНОЕ
ЗАВЕРШЕНИЕ РЕФОРМЫ АТУ УКРАИНА: РЕШЕНИЕ И ФОРМИРОВАНИЕ ПРОБЛЕМ**

Цель. Статья направлена на раскрытие преимуществ и трудностей реализованной в Украине модели реформы административно-территориального устройства, эффективности формирования базового уровня административно-территориального устройства на двух ключевых этапах реформы.

Методика. Осуществлен анализ нормативно-правовой базы формирования нового базового уровня административно-территориального устройства Украины в части определения конфигурации общин. Проанализированы основные подходы к формированию территориальных общин базового уровня. Регионы сравнены по формированию малых по численности населения общин.

Результаты. Установлено количество и локализация общин с малым количеством населения в двух отличных этапах формирования базового уровня нового административно-территориального устройства Украины. Определены преимущества и недостатки добровольного этапа объединения территориальных громад в Украине в 2015-2019 гг. Определено соответствие декларируемым потребностям формирования территориальных громад с достаточным потенциалом развития на заключительном административном этапе формирования базового уровня нового административно-территориального устройства Украины. Акцентируется на угрозах обеспечению местного развития и накопления проблем развития общин как базиса для новой реформы административно-территориального устройства Украины в будущем.

Научная новизна. Впервые на основе аналитических исследований и статистических данных проведена оценка формирования и регионального распространения малых по численности населения

территориальных общин базового уровня, которые были сформированы после административного этапа реформы административно-территориального устройства Украины.

Практическая значимость. Проведённые исследования позволили проанализировать, сравнить и оценить эффективность двух ключевых этапов реформы административно-территориального устройства Украины в части формирования территориальных общин с ограниченным демографическим потенциалом развития. Поставлен вопрос о необходимости урегулирования недостатков формирования базового уровня административно-территориального устройства Украины в будущем.

Ключевые слова: административно-территориальное деление, территориальная община базового уровня, регион.

UDC 911.3

<https://doi.org/10.17721/2308-135X.2021.62.32-38>

Melnychuk Anatoliy,
Candidate of Geographical Sciences, Associate Professor
Moskalenko Anna-Maria

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
e-mail: melan97@ukr.net

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine
e-mail: alla_moskalenko@ukr.net

VOLUNTARY ASSOCIATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES AND ADMINISTRATIVE COMPLETION OF UKRAINIAN ADMINISTRATIVE-TERRITORIAL SYSTEM REFORM: SOLUTIONS AND FORMATION OF DEVELOPMENT PROBLEMS

The aim. The article is aimed at revealing the advantages and difficulties of the model of the reform of the administrative-territorial structure implemented in Ukraine and the effectiveness of the formation of the administrative-territorial structure basic level at two key stages of the reform.

Methodology. The analysis of the legal framework for the formation of a new basic level of the administrative-territorial structure of Ukraine in terms of determining the configuration of communities is carried out. The main approaches to the formation of territorial communities of the basic level are analyzed. The regions are compared in terms of the formation of small communities in terms of population.

The Results. The number and localization of communities with a small number of populations in two different stages of the formation of the basic level of the new administrative-territorial structure of Ukraine has been established. The advantages and disadvantages of the voluntary stage of unification of territorial communities in Ukraine in 2015-2019 have been identified. The conformity to the declared needs of the formation of territorial communities with sufficient development potential at the final administrative stage of the formation of the basic level of the new administrative-territorial structure of Ukraine has been determined. It focuses on the threats to ensuring local development and the accumulation of community development problems as the basis for a new reform of the administrative-territorial structure of Ukraine in the future.

The novelty of the research. For the first time, on the basis of analytical studies and statistical data, an assessment of the formation and regional distribution of small in terms of population territorial communities of the basic level, which were formed after the administrative stage of the reform of the administrative-territorial structure of Ukraine, was carried out.

The practical significance. The studies carried out made it possible to analyze, compare and evaluate the effectiveness of two key stages of the reform of the administrative-territorial structure of Ukraine in terms of the formation of territorial communities with limited demographic development potential. The question was raised about the need to resolve the shortcomings of the formation of the basic level of the administrative-territorial structure of Ukraine in the future.

Keywords: administrative-territorial division, territorial community of the basic level, region.

Постановка наукової проблеми. В Україні у 2020 р. внаслідок реформи адміністративно-територіального устрою сформовано базовий рівень. Внаслідок децентралізації цей рівень отримав значні повноваження, фінансові ресурси з метою удосконалення системи надання послуг. Одним з найбільш дискусійних питань залишається пошук балансу між потенціалом розвитку новоутворених громад та доступністю послуг. У статті проаналізовано формування та регіональне поширення малих за кількістю населення територіальних громад базового рівня.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. АТУ є об'єктом міждисциплінарних досліджень, але значна частина питань АТУ відноситься до суспільно-географічної проблематики, що представлена у роботах М. Дністрянського, О. Кучабського, Я. Олійника, П. Остапенка, З. Тітенко, О. Топчієва, В. Яворської та інших. Ці вчені розглядали АТУ як складний суспільно-географічний феномен, що виник у результаті еволюції суспільства, ускладнення його взаємодії з природним середовищем, розвитком форм життєдіяльності, формуванням соціальних інституцій та зон їх впливу; дослідження проводилися в площині вивчення теоретичних основ, функціонування та реформування АТУ. Основним рушієм реалізації реформи АТУ в Україні стала децентралізація. Процес децентралізації детально осмислений у працях Firman (2010), Rondinelli (1990), Pratikno

(2008). У своїх працях вони представляють децентралізацію як тригер прискорення економічного розвитку у відсталих регіонах, поліпшення національного контролю та нагляду за віддаленими районами, уникнення горизонтальних конфліктів. Grindle (2007), Seymour and Turner (2002) та ін. у своїх працях також звертають увагу на наявність особливостей децентралізації у регіонах та країнах світу, не однаковий позитивний ефект та загрози отримати зворотні негативні ефекти при її реалізації.

Метою статті Стаття спрямована на розкриття переваг і труднощів реалізованої в Україні моделі реформи адміністративно-територіального устрою, ефективності формування базового рівня адміністративно-територіального устрою на двох ключових етапах реформи. Адміністративно-територіальна реформа на етапі добровільного об'єднання територіальних громад призвела до утворення значної кількості малих за кількістю населення та площею. Це в експертному середовищі викликало занепокоєння щодо достатності потенціалу розвитку. Внаслідок широких консультацій Мінрегіону та обласних державних адміністрацій була сформована кінцева АТУ на засадах адміністративного підходу. Виникла потреба проаналізувати чому ліквідовано значну кількість територіальних громад сформованих на етапі добровільного об'єднання громад, змінена конфігурація інших. Також важливе питання чи вдалось при застосуванні адміністративного підходу уникнути формування невеликих громад з невеликим потенціалом розвитку, та загалом тих претензій, які експертами та фахівцями Мінрегіону були виставлені невеликим територіальним громадам, сформованим на етапі добровільного об'єднання, та зрештою призвело до ліквідації значної кількості функціонуючих громад

Методи та методика дослідження. Для досягнення визначеної мети і завдань у роботі було використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження: абстрактно-логічний метод, системний підхід, методи аналізу і синтезу – для обґрунтування окремих концептуальних положень адміністративно-територіального устрою; порівняльний аналіз – для співставлення регіональних проблем та перспектив реалізації АТУ.

Інформаційну базу дослідження становлять матеріали Мінрегіону, Мінекономіки, Держстатистики, ДП УДНДПМ «Діпромісто» ім. Ю.М. Білоконя. Цільові настанови дослідження виходять із Законів України «Про засади державної регіональної політики» (2015 р.), «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (редакція 2019 р.), Постанови Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Методики формування спроможних територіальних громад» (2020 р.) і Методичних рекомендацій щодо критеріїв формування адміністративно-територіальних одиниць субрегіонального (районного) рівня (2019 р.). В основу дослідження покладено методологію просторового аналізу територіальних систем різного рівня організації. Здійснено аналіз нормативно-правової бази формування нового базового рівня адміністративно-територіального устрою України в частині визначення конфігурації громад. Проаналізовані основні підходи до формування територіальних громад базового рівня. Здійснено регіональні порівняння щодо формування малих за кількістю населення громад.

Виклад основного матеріалу. Формування соціальної основи та просторова доцільність, досягнення випереджувальних темпів економічного розвитку та збереження сприятливого екологічного середовища залишаються основними завданнями для підвищення ефективності реформи децентралізації в Україні. Економічні та політичні передумови запровадження децентралізації в Україні склались після здобуття незалежності у 1991 р. Реформа децентралізації з 2015 р., після прийняття ЗУ «Про добровільне об'єднання територіальних громад» у 2014 р. отримала значний розвиток. Її незворотність має бути означеною внесенням змін до Конституції та законодавчим забезпеченням фінансування повноважень територіальних громад. Обрана модель запровадження децентралізації в Україні не дозволила уникнути формування громад з низькою ресурсною та фінансовою спроможністю.

В Україні відбулись кардинальні зрушення у перерозподілі повноважень між гілками влади, відносинах між громадянами і владою. Децентралізація опинилась у фокусі уваги українського суспільства в умовах кризового періоду розвитку української державності, оскільки саме цей процес є однією з базових умов незалежної й ефективної діяльності органів місцевої влади, розвитку місцевої економіки. Особливості утворення спроможних територіальних громад, причини проблем запровадження реформи децентралізації, спроможність утворених ОТГ залишаються гостро дискутованими у експертному середовищі та серед практиків місцевого самоврядування.

Seymour та Turner (2002) досліджуючи процес децентралізації акцентують увагу на тому, що її впровадження у багатьох країнах, які розвиваються, не обов'язково забезпечило розвиток територій чи зростання демократії на місцевому та національному рівнях. Її радше потрібно

сприймати як добру нагоду для покращення та трансформації можливостей розвитку на місцевому рівні (Shah, A. and Hutter, J., 1998; Grindle, 2007).

Положення реформи адміністративно-територіального устрою зразка 2014 р. були змінені у порівнянні з попередніми етапами реформи. Для того, щоб уникнути нав'язування зміни АТУ зверху, пом'якшити протидію реформі на місцях, яка була викликана низьким рівнем поінформованості населення було задіяно підхід з добровільного об'єднання громад. Він мав на меті забезпечити широке інформування населення із завданнями та наслідками реформи, пошук та опора у просуванні реформи на місцеву ініціативу, підтримку формування дієвих команд формування нових одиниць АТУ базового рівня та активної участі в управлінні та розвитку ними у майбутньому. Критична маса груп активного населення, яке долучилось до ініціювання, обговорення, формування нових територіальних громад, з часом входила до складу нових депутатських корпусів та виконкомів й мала демонструвати практичні переваги об'єднання територіальних громад, стала базою підтримки реформи у протистоянні із агентами активного спротиву реформі, якими, досить часто, стали районні державні адміністрації, політичні сили, місцевий конформізм населення та місцевих еліт. Між тим, ряд експертів та фахівців місцевого самоврядування критично сприйняла цей підхід, як такий, який затягнув у часі реалізацію реформи, потребував жорсткого правового та юридичного контролю за формуванням спроможних територіальних громад, який, зрештою, не працював належним чином.

Станом на 01.01.2020 р. за підсумками добровільного етапу формування об'єднаних територіальних громад стало утворення 1029 громад. Нові громади займали близько 45% площі території України, у їх межах проживало понад 30% населення країни. При цьому кожна об'єднана територіальна громада пройшла етап ініціативи, обговорення, узгодження, отримання юридичного висновку щодо законності формування і дотримання його процедури, пройшла через перші вибори, отримала визнання спроможності Мінрегіоном та отримали прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. У підсумку, нові громади сформували виконавчі структури органу місцевого самоврядування, перебрали на себе значну частину делегованих повноважень, запланували та реалізують заходи спрямовані на забезпечення місцевого розвитку [10].

Етап добровільного об'єднання територіальних громад себе вичерпав. Слушним і необхідним стало адміністративне завершення реформи АТУ України, яке, насамперед, має бути спрямованим на об'єднання територіальних громад, які не пішли на добровільне об'єднання та підвищення спроможності діючих ОТГ, шляхом доєднання до них територій суміжних громад. На адміністративному етапі завершення формування базового рівня виникла потреба також виправлення численних випадків визнання об'єднань, які відбулись із порушенням норм законодавства, загрози блокування розвитку міст, через переважання об'єднань у приміських зонах.

Після активної роботи ОДА із залученням до консультацій, народних депутатів, експертів, асоціацій місцевого самоврядування були сформовані проекти нових перспективних планів. Міністерство розвитку громад та територій України, Комітет Верховної ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування організували широке обговорення створення нових перспективних планів формування територій громад областей України.

Різні розробники – ОДА – з різних позицій підійшли до розробки проектів перспективних планів, які стали основою відображення нового базового рівня АТУ України. Так Житомирська ОДА презентувала проект із максимальним збереження існуючих ОТГ, а Львівська, подала проект, який передбачав ліквідацію близько 20 діючих ОТГ. Це свідчить про відсутність єдиного чіткого підходу до адміністративного етапу завершення формування базового рівня АТУ. Загалом до кінцевих розробок перспективних планів не потрапили 121 ОТГ, сформована на етапі добровільного об'єднання.

Основною мотивацією для обрання до ліквідації більшості громад є близькість їх центрів до більших за людністю населених пунктів, часто приміське положення. 103 громади, із запропонованих до ліквідації, знаходяться у межах 25 км до більшого центру, 78 - у нових перспективних планах віднесені до них, 24 - через спротив сільських ОТГ об'єднуватись з містами, насамперед, великими – доєднано до інших, як правило, сільських громад.

Після тиску на Кабмін місцевих еліт та асоціацій місцевого самоврядування (особливо жорстку позицію зайняла Всеукраїнська асоціація ОТГ) існування ряду громад вдалось відстояти.

Зрештою 111 громад утворених на етапі добровільного об'єднання були ліквідовані після адміністративного завершення реформи АТУ. Це нанесло потужний удар по громадянській

ініціативі у системі розвитку нового місцевого самоврядування, довірі у системі відносин між національним та місцевим рівнями управління державою.

Схематичне розуміння спроможності, як функції від кількох статистичних параметрів, спрощено передає складну гаму розвитку нових територіальних громад. Для оцінки спроможності мають бути залучені такі параметри як опанування делегованих повноважень, формування ефективної системи управління територіальною громадою, проєктна діяльність, стратегування та планування розвитку, зрушення у системі надання послуг громадянам, динаміка розвитку освіти, культури, медицини, бізнесу, забезпечення безпеки, благоустрій, залучені інвестиції та ін. параметри. Комплексна оцінка розвитку та відповідний рейтинг у перспективі щонайменше п'яти років можуть дати відповідь про стан громади та інструменти, які дозволять підвищити її спроможність.

Аналіз регіональних відмінностей територіальних громад, які після завершення реформи АТУ України у 2020 р. сформували базовий його рівень за показником кількості населення, свідчить про низьку ефективність адміністративного етапу завершення реформи.

Зрештою, цей показник став вирішальним при прийнятті рішень щодо формування нових територіальних громад. У сусідніх Болгарії та Польщі, які мали близькі до українських передумови до реформи АТУ та провели її, частка територіальних громад базового рівня з населенням понад 10 тис. становить 90% серед усіх утворених громад [1]. В Україні без достатньої аргументації обмеження за показником кількості населення було визначено не менше 3 тис. осіб [1]. За підсумками реформи на базовому рівні територіального управління залишилось 18 (1,3% загальної кількості) громад з населенням до 3 тис. осіб. 4 громади у Дніпропетровській області, по 2 – у Донецькій, Запорізькій, Одеській, Полтавській областях по 1 – у Житомирській, Івано-Франківській, Рівненській, Херсонська, Хмельницька та Чернігівській областях. Переважно це громади регіонів, які були найбільш активними щодо забезпечення добровільного об'єднання громад.

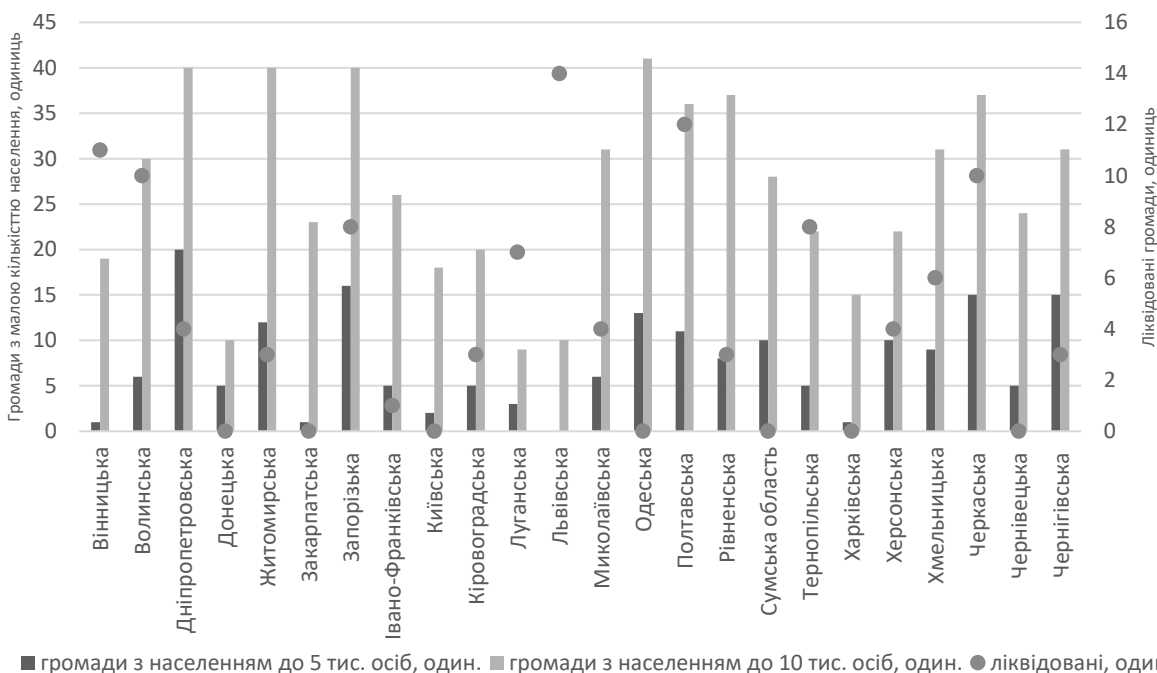

Рис. 1. Співвідношення кількості малих за чисельністю населення територіальних громад базового рівня до кількості ліквідованих у 2020 р. громад за адміністративними областями України

Загалом в Україні 45% (640 загальної кількості) територіальних громад після завершення реформи АТУ України у 2020 р. мали населення менше 10 тис. осіб, 13% (184 загальної кількості) менше 5 тис. осіб. Найбільше громад з населенням до 5 тис. осіб – у Дніпропетровській області (20 громад, 23% загальної кількості), Житомирській (12 та 18% відповідно), Запорізькій (16 та 24% відповідно), Одеській (13 та 14% відповідно), Полтавській (11 та 18% відповідно), Сумській (10 та 20% відповідно), Херсонській (10 та 20% відповідно), Черкаській (15 та 23% відповідно),

Чернігівській (15 та 26% відповідно) областях. Понад 50% територіальних громад з населенням менше 10 тис. осіб мають Волинська, Житомирська, Запорізька, Миколаївська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Хмельницька, Черкаська та Чернігівська області. За найбільшою часткою громад з населенням до 5 і до 10 тис. виділяються Запорізька (24% громад до 5 тис. та 60% до 10 тис.), Сумська (20% і 50% відповідно), Черкаська (23% і 56%) та Чернігівська (26% і 54%).

Загалом можна виділити три групи регіонів за часткою громад з малою кількістю населення. Перша – регіони, в яких низька кількість громад була створена на етапі добровільного об'єднання і які, на етапі адміністративного об'єднання, отримали якісний експертний супровід – до прикладу Закарпатська (2% громад до 5 тис. та 36% до 10 тис.) та Харківська (2% та 27% відповідно). Друга – регіони з активною фазою добровільного об'єднання із формуванням значної кількості громад з малою кількістю населення та серйозними змінами складу і конфігурації територіальних громад на етапі адміністративного завершення реформи – до прикладу Львівська область (0% громад до 5 тис. та 14% до 10 тис.). Третя – найбільша за кількістю регіонів (понад 50% регіонів України) з активною фазою добровільного об'єднання із формуванням значної кількості громад з малою кількістю населення та збереженням високої частки територіальних громад з низькою кількістю населення на етапі адміністративного завершення реформи (рис. 1).

Висновки. На засадах добровільності формування територіальних громад вдалось залучити тисячі ініціативних та зацікавлених у результатах громадян. Сформовані на цьому етапі ОТГ стали унікальною цінністю зразка нового підходу до державного управління.

Ліквідація громад шляхом не включення їх у нові перспективні плани формування територій громад – потужний удар по громадянській ініціативі у системі розвитку нового місцевого самоврядування. Між тим аналіз нових планів дозволяє стверджувати, що при їх розробці не вдалось розв'язати ряд завдань з перетворення АТУ України.

Не забезпечено єдиного підходу до прийняття адміністративного рішення щодо існування чи ліквідації діючої територіальної громади. Зазначене дозволяє стверджувати, що у найближчій перспективі можливо знову доведеться змінювати АТУ України на базовому територіальному рівні управління.

Список використаних джерел

1. Бодрова І. І. Європейський досвід удосконалення адміністративно-територіального устрою // Офіційний сайт Конституційної Асамблеї при Президентові України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/activities/analytcs/id/jevropejskij-dosvid-udoskonalennjaadministrativno-teritorialnog-481>
2. Дністрянський М. Адміністративно-територіальний устрій України кризь призму геополітики // Дзвін. – 1996. – №8. – С. 93-104.
3. Дністрянський М. Чи потрібно реформувати адміністративно-територіальний устрій України? (політико-географічний погляд) // Політична думка. – 2001. – №1/2. – С. 28-38.
4. Методика формування спроможних територіальних громад. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 8 квітня 2015 р. № 214 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 34). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-metodiki-formuvannya-spromozhnih-teritorialnih-gromad-i240120-34>
5. Дем'яненко Л. Реформа адміністративно-територіального устрою: плани та перспективи // Стратегія сталого розвитку України – 2030. 2020. № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviar.gov.ua/images/praktuka_susp_peretvoren/2020/8.pdf.
6. Куйбіда В. С. Організаційно-правові аспекти місцевого самоврядування в Україні. К.: Ун-т «Україна». 2011. 157 с.
7. Кучабський О. Г. Перспективи становлення адміністративно-територіальної організації України. Теоретичні та методологічні проблеми суспільної географії: зб. наук. пр. на пошану Заслуженого професора Львівського національного університету ім. І. Франка Олега Шаблія. Львів: ВЦ ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. С. 234–242.
8. Мельничук А. Л., Ганіченко К. В. П'ять років формування об'єднаних територіальних громад в Україні: ефективність та ефекти адміністративного завершення етапу реформи на прикладі Київської області. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Географічні науки. Випуск 12. 2020. С. 17-24.
9. Мельничук А. П'ять років формування нового базового рівня АТУ: успіхи та проблеми реформи в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.prostir.ua/?library=pyat-rokiv-formuvannya-novoho-bazovoho-rivnya-atu-uspilyh-ta-problemy-reformy-v-ukrajini>
10. Новик В. П. Поняття адміністративно-територіального устрою в Україні // Теоретичні та прикладні питання державотворення. – 2008. – № 2.
11. Олійник Я. Б., Остапенко П. О. Формування спроможних територіальних громад в Україні: переваги, ризики, загрози // Український географічний журнал. 2016, №4. С. 37-43.
12. Остапенко П. О. Методика та історія географічних досліджень Адміністративно-територіального устрою. Молоді науковці – географічній науці: Збірник наукових праць Всеукраїнської конф. з міжнар. участю. К.: ВГЛ «Обрії». 2010. Вип. VI. С. 224-228.
13. Остапенко П. О. Оцінка реалізації реформи адміністративно-територіального устрою України. Науковий вісник Чернівецького університету: збірник наукових праць. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. Вип. 775-776: Географія. С. 224-229.
14. Пістун М. Д., Мельничук А. Л. Сучасні проблеми регіонального розвитку (навчальний посібник). – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – 200 с.
15. Тітенко З. В. Суспільно-географічні аспекти адміністративно-територіального устрою обласного регіону (на прикладі Одеської області) // Автореферат на здобуття наукового ступеня канд. геогр. наук. – Одеса, 2007. – 20 с.
16. Саханенко С. Адміністративно-територіальний та муніципально-територіальний устрій: проблеми співвідношення та реформування // Управління сучасним містом. 2001. № 4–6. С. 45–53.

17. Територіальна громада як базова ланка адміністративно-територіального устрою України: проблеми та перспективи реформування. Аналітична доповідь. / [Павлюк А. П., Олійник Д.І, Баталов О.А. та ін.]; під ред. Павлюк А.П.– К.: НІСД, 2016. – 61 с.
18. Топчів О.Г., Яворська В.В. Теоретичні постулати нового адміністративно-територіального устрою України // Наукові пошуки географічної громадськості: вчора, сьогодні, завтра: зб. наук. праць. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. – С. 29-32
19. Firman, T. (2010) Indonesia's Rapid Decentralization Needs Inter Local-Government Partnership: Kartamantul (Greater Yogyakarta) and Jabodetabek (Greater Jakarta) Compared. Unpublished Manuscript [in English].
20. Koswara, E. 2000. Welcoming the Implementation of Regional Autonomy based on Law 22/1999. Analisis CSIS 29(1), 36–64 [in English].
21. Melnychuk A., Gnatiuk O. Regional identity and the renewal of spatial administrative structures: The case of Podolia, Ukraine. Moravian Geographical Reports, 26 (1). – 2017 – 42-54
22. Rondinelli, D.A. (1990). Decentralizing Urban Development Programs: A Framework for Analyzing Policy. Office of Housing and Urban Programs, US Agency for International Development, Washington, D.C. [in English].
23. Pratikno, P. (2008). Recommendations on Modifications of Regional Development Policy: Proliferation and Amalgamation of Regions. Unpublished Policy Paper, Democratic Reform Support Program, United States Agency for International Development, February 29. [in English]
24. Grindle, M. (2007). The Promise of Good Governance. In: Grindle MS (ed.), Going Local: Decentralization, Democratization, and the Promise of Good Governance. Princeton: Princeton University Press, 8, 164–186 [in English]
25. Seymour, R., Turner, S. (2002). Otonomi daerah: Indonesia's decentralisation experiment. New Zealand Journal of Asian Studies 4, 33-51. [in English].
26. Shah, A. and Hutter, J. (1998). Applying a Simple Measure of Good Governance to the Debate on Fiscal Decentralization. Washington, DC : The World Bank. [in English].
27. Udovychenko, V., Melnychuk, A., Gnatiuk, O., Ostapenko, P. Decentralization reform in Ukraine: assessment of the chosen transformation model. European Spatial Research and Policy, 24 (1), 2017 – 23–40 [in English].

References

1. Bodrova I. I. Yevropeys'kyi dosvid udoskonalennya administratyvno-terytorial'noho ustroyu // Ofitsiyyny sayt Konstytutsiyanoi Asambleyi pry Prezydentovi Ukrainy. : <http://cau.in.ua/ua/activities/analytics/id/jevropejskij-dosvid-udoskonalennjaadministrativno-terytorialnog-481> (in Ukrainian)
2. Dnistrians'kyi M. Administratyvno-terytorial'nyy ustriy Ukrainy kriz' pry znu heopolitykiv // Dzvin. - 1996. - №8. - S. 93-104. (in Ukrainian)
3. Dnistrians'kyi M. Chy potribno reformuvaty administratyvno-terytorial'nyy ustriy Ukrainy? (polityko-heohrafichnyy pohlyad) // Politychna dumka. - 2001. - №1 / 2. - S. 28-38. (in Ukrainian)
4. Metodyka formuvannya spromozhnykh terytorial'nykh hromad. Zatverdzheno postanovoyu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 8 kvitnya 2015 r. № 214 (u redaktsiyi postanovy Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 sichnya 2020 r. № 34): <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-metodiki-formuvannya-spromozhnykh-terytorialnih-gromad-i240120-34> (in Ukrainian)
5. Dem'yanenko L. Reforma administratyvno-terytorial'noho ustroyu: plany ta perspektyvy // Stratehiya staloho rozvytku Ukrainy - 2030. 2020. № 8: http://nbuviap.gov.ua/images/praktuka_susp_peretvoren/2020/8.pdf. (in Ukrainian)
6. Kuybida V.S. Orhanizatsiyno-pravovi aspekty mistsevoho samovyryaduvannya v Ukraini. K. : Un-t «Ukrayina». 2011. 157 s. (in Ukrainian)
7. Kuchabs'kyi O. H. Perspektyvy stanovlennya administratyvno-terytorial'noyi orhanizatsiyi Ukrainy. Teoretychni ta metodolohichni problemy suspil'noyi heohrafiyi: zb. nauk. pr. na poshanu Zasluzhenoho profesora L'vivs'koho natsional'noho universytetu im. I. Franka Oleha Shabliya. L'viv: VTS LNU im. Ivana Franka, 2006. S. 234–242. (in Ukrainian)
8. Mel'nychuk A.L., Hanichenko K.V. P'yat' rokiv formuvannya hromads'kykh terytorial'nykh hromad v Ukraini: efektyvnist' ta efekty administratyvnoho zavershennya etapu reformuvannya na prykladі Kyivivs'koyi oblasti. Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya Heohrafichni nauky. Vypusk 12. 2020. S. 17-24. (in Ukrainian)
9. Mel'nychuk A. P'yat' rokiv formuvannya novoho bazovoho rivnya ATU: uspihyh ta problemy reformuvannya v Ukraini: <https://www.prostir.ua/?library=pyat-rokiv-formuvannya-novoho-bazovoho-rivnya-atu-uspihyh-ta-problemy-reformy-v-ukrajini> (in Ukrainian)
10. Novyk V.P. Ponyatya administratyvno-terytorial'noho rozvytku v Ukraini // Teoretychni ta prykladni pytannya derzhavotvorennya. - 2008. - № 2. (in Ukrainian)
11. Oliynyk YA.B., Ostapenko P.O. Formuvannya spromozhnykh terytorial'nykh hromad v Ukraini: perevahy, ryzyky, zahrozy // Ukrainy's'kyi heohrafichnyy zhurnal. 2016, №4. S. 37-43. (in Ukrainian)
12. Ostapenko P.O. Metodyka ta istoriya heohrafichnykh doslidzhen' Administratyvno-terytorial'noho ustroyu. Molodi naukovtsi - heohrafichniy nausti: Zbirnyk naukovykh prats' Vseukrayins'koyi konf. z mizhnar. uchastyu. K. : VHL «Obriy». 2010. Vyp. VI. C. 224-228. (in Ukrainian)
13. Ostapenko P.O. Otsinka realizatsiyi reform administratyvno-terytorial'noho ustroyu Ukrainy. Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu: zbirnyk naukovykh prats'. Chernivtsi: Chernivets'kyi nats. un-t, 2016. Vyp. 775-776: Heohrafiya. S. 224-229. (in Ukrainian)
14. Pistun M.D., Mel'nychuk A.L. Suchasni problemy rehional'noho rozvytku (navchal'nyy posibnyk). - K. : VPTS «Kyivivs'kyi universytet», 2009. - 200 s. (in Ukrainian)
15. Titenko Z.V. Suspil'no-heohrafichni aspekty administratyvno-terytorial'noho rozvytku oblasnoho rehionu (na prykladі Odes'koyi oblasti) // Avtoreferat na zdobuttya naukovooho stupenya kand.heohr.nauk. - Odesa, 2007. - 20 s. (in Ukrainian)
16. Sakhanenko S. Administratyvno-terytorial'nyy ta munitsypal'no-terytorial'nyy ustriy: problemy spivvidnoshennya ta reformuvannya // Upravlinnya suchasnym mistom. 2001. № 4-6. S. 45-53.
17. Terytorial'na hromada yak bazova lanka administratyvno-terytorial'noho rozvytku Ukrainy: problemy ta perspektyvy reformuvannya. Analychna dopovid' / [Pavlyuk A. P., Oliynyk D.I, Batalov O.A. ta in.]; pid red. Pavlyuk A.P.– K. : NISD, 2016. - 61 s.
18. Topchiyev O.H., Yavors'ka V.V. Teoretychni postulaty novoho administratyvno-terytorial'noho ustroyu Ukrainy // Naukovi poshuky heohrafichnoyi hromads'kosti: vchora, s'ohodni, zavtra: zb. nauk. prats'. - Luhans'k: Vyd-vo DZ «LNU imeni Tarasa Shevchenka», 2009. - S. 29-32
28. Firman, T. (2010) Indonesia's Rapid Decentralization Needs Inter Local-Government Partnership: Kartamantul (Greater Yogyakarta) and Jabodetabek (Greater Jakarta) Compared. Unpublished Manuscript [in English].
29. Koswara, E. 2000. Welcoming the Implementation of Regional Autonomy based on Law 22/1999. Analisis CSIS 29(1), 36–64 [in English].
30. Melnychuk A., Gnatiuk O. Regional identity and the renewal of spatial administrative structures: The case of Podolia, Ukraine. Moravian Geographical Reports, 26 (1). – 2017 – 42-54
31. Rondinelli, D.A. (1990). Decentralizing Urban Development Programs: A Framework for Analyzing Policy. Office of Housing and Urban Programs, US Agency for International Development, Washington, D.C. [in English].
32. Pratikno, P. (2008). Recommendations on Modifications of Regional Development Policy: Proliferation and Amalgamation of Regions. Unpublished Policy Paper, Democratic Reform Support Program, United States Agency for International Development, February 29. [in English]
33. Grindle, M. (2007). The Promise of Good Governance. In: Grindle MS (ed.), Going Local: Decentralization, Democratization, and the Promise of Good Governance. Princeton: Princeton University Press, 8, 164–186 [in English]
34. Seymour, R., Turner, S. (2002). Otonomi daerah: Indonesia's decentralisation experiment. New Zealand Journal of Asian Studies 4, 33-51. [in English].
35. Shah, A. and Hutter, J. (1998). Applying a Simple Measure of Good Governance to the Debate on Fiscal Decentralization. Washington, DC : The World Bank. [in English].

